

papers

La infancia en peligro: el derecho de los niños y adolescentes a la protección frente al maltrato

Ángeles de Palma

Els infants subjectes de Dret

Marta Tarragona

Sin descanso contra el trabajo infantil dañino

Eulàlia Tort Bodro

La desigualtat infantil: una vulneració de drets evitable. Un repte social ineludible

Roger Garcia Rodoreda

Un escolapi al Raval de Barcelona

per Josep Ramon Giménez

Qui controla el cos de les nenes?

Dani Vilaró

Evolució i paper dels nens i nenes soldat en els conflictes armats

Ainhoa Ruiz Benedicto

Cinema: Adéu a la infantesa

Muriel Giménez

sumari

- 2 Des de la junta...
Begoña Basterretxea
- 3 La infancia en peligro: el derecho de los niños y adolescentes a la protección frente al maltrato
Ángeles de Palma
- 5 Els infants subjectes de Dret
Marta Tarragona
- 7 Sin descanso contra el trabajo infantil dañino
Eulàlia Tort Bodro
- 10 La desigualtat infantil: una vulneració de drets evitable. Un repte social ineludible
Roger Garcia Rodoreda
- 13 Retalls de premsa
- 14 Un escolapi al Raval de Barcelona
per Josep Ramon Giménez
- 18 Qui controla el cos de les nenes?
Dani Vilaró
- 21 Evolució i paper dels nens i nenes soldat en els conflictes armats
Ainhoa Ruiz Benedicto
- 23 Cinema: Adéu a la infantesa
Muriel Giménez
- 19 Activitats Lliga

des de la junta...

On es el somriure dels nostres infants?

Quan neix una criatura, per tots es motiu d'alegria, de goig, d'agraïment a la Vida, al miracle de l'existència que es manifesta en tota la seva grandesa. Els més petits són la tendresa, la innocència, la bellesa, el reflex de la nostra procedència. Són dependents totalment dels més grans, que som els responsables del seu desenvolupament complert, de l'aprenentatge que els ajudarà a ser persones socials, perquè puguin viure adequadament les seves pròpies experiències. Ara bé, realment som conscients del que suposa tenir cura dels més desvalguts i vulnerables de la societat? Tenir criatures ha de representar el compromís amb l'Univers de que ho farem bé, i... és així?.

Pobresa / Ignorància / Malnutrició / Malalties / Maltractaments / Explotacions de tot tipus / Desestructuracions familiars. La llista és molt llarga!.

El patiment, el fracàs, les pors són de gran envergadura i encara que en general, pares, familiars i societat siguin prou respectuosos, tenim en ple segle XXI la situació escandalosa, de vergonya, que toca en molts casos l'infrahumanisme i son molts, masses, els infants que pateixen! Ens referim als nens de pobles en guerra, conflictes de tot tipus on la supervivència és bàsica i també ens referim als nens de las societats, diguem-ne més beneficiades, on cada vegada més afloren els maltractaments, els abusos, les exigències enganyoses, etc... de manera més sofisticada, sens dubte, i que indubtablement no ens poden deixar indiferents.

Malgrat la Declaració Universal dels Drets de l'Infant, les lleis que es posen sobre la taula amb bones intencions no són suficients. Sembla paper molt mullat, dona la impressió que en molts casos la mirada no es posa precisament en ells. El col·lectiu més vulnerable pateix el que no hauria de patir, ni que sigui pel dret que suposadament els empara. Els traumes que han d'assumir els defineix per tota la vida i el preu és molt alt. Poden ser optimistes de cara al seu futur?.

No ens podem permetre deixar-los, abandonar-los a la seva sort, fomentant un futur ple d'incerteses, d'esquemes socials tancats que no els proporcionaran la seguretat, solidesa i confiança en si mateixos per tal de poder tirar endavant.

En aquesta etapa de la seva existència el que els toca es sentir-se estimats, protegits, cuidats, i que els jocs, els somriures, la curiositat, la descoberta de tot, siguin les seves prioritats. En això s'ha de posar més la intenció. Les lleis son completament necessàries, encara que no haurien de ser aquestes, sinó el nostre personal compromís, l'estimació sincera, qui formés part de l'esquema social, perquè els més petits, a qui devem el més estricte RESPECTE, se sentin integrants de ple dret en aquest món.

En aquest monogràfic ens hem volgut aproximar a diferents circumstàncies que pateix l'infància, comptem amb col·laboracions de diferents àmbits, amb coneixements i experiències, que poden ampliar la nostra mirada al més preciós que ens proporciona la vida, ELS INFANTS!.

Begoña Basterretxea

Revista Papers

Edita **Lliga dels Drets dels Pobles**
Data d'edició **juny 2016**
Dipòsit Legal **B-23019-2007**
Consell de redacció **Begoña Basterretxea, Josep Ramon Giménez, Rita Huybens, Núria Jané i Ester Garcia.**

Revista quadrimestral
disseny on-line **Verónica Bustos**

LLIGA DELS DRETS DELS POBLES

Adreça **Sant Isidre, 140 (Ca l'Estruch)
08208 SABADELL**

Telèfon **93 723 71 02**
Fax **93 168 58 71**
Web **www.dretsdelpobles.org**
Adreça electrònica **info@dretsdelpobles.org**

Horari d'atenció al públic **De dilluns a divendres
de 9 a 13h. i de 17 a 20h.**

Disposem d'una biblioteca especialitzada en drets humans, desenvolupament, cultura de pau, política, món àrab i musulmà.

La Lliga dels Drets dels Pobles no comparteix necessàriament l'opinió dels autors dels articles publicats en la revista.

La Lliga dels Drets dels Pobles agrairà la reproducció i divulgació dels continguts d'aquesta revista sempre i quan se citi la font.

Amb el suport

La infancia en peligro: el derecho de los niños y adolescentes a la protección frente al maltrato

Ángeles de Palma

professora titular de Dret Administratiu i directora de la Clínica Jurídica per a la Protecció de la Infància i l'Adolescència. Universitat de Barcelona

El compromiso social en la lucha contra el maltrato ha ido aumentando en los últimos años. Sin embargo, en ocasiones no se presta la debida atención a un colectivo especialmente vulnerable, en mi opinión, quizá el más vulnerable de todos por su invisibilidad: la infancia. El Fondo para la Infancia de las Naciones Unidas (UNICEF) presentó en 2014¹ unas cifras escalofriantes: cada cinco minutos muere un niño en el mundo víctima de la violencia; seis de cada diez niños de entre 2 y 14 años sufren maltrato físico en el entorno familiar; en aquella fecha, el conflicto de Siria ya había provocado la muerte de diez mil niños; en el Congo, unos treinta mil niños habían sido reclutados por grupos armados; mutilación genital femenina, matrimonios forzados, abusos sexuales, acoso escolar, maltrato psicológico o emocional, abandono, maltrato institucional. Las formas de maltrato a la infancia son múltiples.

En España, la forma de maltrato más frecuente es la producida por la conducta negligente de los responsables de su protección, seguida del maltrato emocional, maltrato físico y

maltrato sexual². En el caso de Cataluña, la Direcció General d'Atenció a la Infància i Adolescència (DGAIA), en 2014 había detectado 1012 casos de maltrato infantil en un semestre, según puso de relieve la entonces Consellera de Benestar Social i Família; de los 4.538 niños que habían tenido que ser separados de sus familias por la Administración de la Generalitat, el 69,5 % lo había sido por negligencia de sus cuidadores, el 12,2% por maltratos emocionales, el 6,8 % por maltrato físico, el 4,7 por maltrato prenatal, el 3,9% por abandono y el 1,3% por explotación laboral o sexual.

La pregunta es si hacemos todo lo posible para combatir el maltrato infantil y qué más se debería hacer para garantizar de forma efectiva el derecho de los niños y adolescentes a recibir protección y al libre desarrollo de su personalidad. En la actualidad, en nuestro Ordenamiento jurídico no contamos con una legislación que regule de forma integral las actuaciones y medidas dirigidas a prevenir y actuar frente al maltrato infantil.

La condición de los niños y adolescentes de personas en desarrollo, su extraordinario potencial humano, su vulnerabilidad, son circunstancias que hacen necesario brindarles una especial protección jurídica y social contra cualquier forma de maltrato o violencia. Toda forma de maltrato resulta contraria y entra en conflicto con los derechos iguales e inalienables de los niños, el respeto a su dignidad humana e integridad física y moral. Los progenitores o responsables legales tienen atribuida legalmente la obligación de velar por ellos y protegerlos contra todo tipo de maltrato. Por su parte, en nuestro Estado, los poderes públicos, a través de las Administraciones competentes, deben colaborar en esta tarea y controlar el cumplimiento por parte de los progenitores de sus obligaciones de protección. Así, en aquellos casos que los progenitores no cumplan sus obligaciones de protección o incurran en cualquier

¹ Informe "Niños en peligro: actúa para poner fin a la violencia contra los niños".

² Maltrato infantil en la familia en España. Informe del Centro Reina Sofía. 2011 (http://www.observatoriodelainfancia.msssi.gob.es/productos/pdf/malt2011v4_total_100_acces.pdf)

forma de maltrato, deber3n intervenir las Administraciones p3blicas y adoptar las necesarias medidas de protecci3n.

La Convenci3n de Derechos del Ni3o de Naciones Unidas de 1989, en su art. 19 impone a los Estados la obligaci3n de adoptar medidas legislativas, administrativas, sociales y educativas apropiadas para proteger a los ni3os contra toda forma de perjuicio, abuso f3sico o mental, descuido o trato negligente, malos tratos, explotaci3n o abuso sexual, mientras el ni3o se encuentre bajo la custodia de los progenitores o de cualquier otra persona que lo tenga a su cargo. Por otra parte, la Carta Europea de los derechos del ni3o, de 8 de julio de 1992, del Parlamento Europeo, establece que "Todo ni3o tiene derecho a la integridad f3sica y moral de su persona. En caso de que sea sometido a tortura, tratos inhumanos, crueles o degradantes por parte de cualquier persona p3blica o privada, esta circunstancia se considerar3 como una agravante especial. Los Estados miembros deber3n otorgar una protecci3n social a los ni3os v3ctimas de tortura, malos tratos, sevicias o explotaci3n por parte de los miembros de su familia o las personas encargadas de su cuidado..."

El derecho de los ni3os y adolescentes a la protecci3n de las Administraciones p3blicas competentes frente

a cualquier forma de maltrato es un derecho subjetivo y una libertad civil. Por tanto, la garant3a de este derecho es una obligaci3n incondicional de los poderes p3blicos, el derecho debe quedar garantizado. Pues bien, en mi opini3n, la efectividad y garant3a de este derecho requiere la adopci3n de nuevas medidas legislativas y administrativas. Es necesario dictar una ley que regule e implemente un sistema p3blico, global y hol3stico, con medidas amplias e integradas que deben abarcar todo un conjunto de intervenciones frente al maltrato, en cada una de las fases de prevenci3n, identificaci3n, notificaci3n o comunicaci3n, derivaci3n a una instituci3n, investigaci3n o valoraci3n, tratamiento y seguimiento posterior de los casos de malos tratos y, seg3n corresponda, la intervenci3n judicial. El sistema p3blico de protecci3n deber3a concebirse de forma global e integrada.

El objetivo primordial de las pol3ticas y actuaciones p3blicas de prevenci3n y protecci3n de los ni3os frente al maltrato deber3a ser garantizar su dignidad y su pleno desarrollo como personas, para lo cual es esencial proteger, garantizar y respetar todos los derechos que tienen legalmente reconocidos. Por ello, deber3a abandonarse el enfoque tradicional de protecci3n que concibe a los ni3os y adolescentes como un "objeto" necesitado de asistencia y protecci3n

y acogerse un nuevo paradigma, caracterizado por su concepci3n como personas titulares de derechos, entre ellos, el derecho inalienable a recibir protecci3n, ya sea de sus progenitores o responsables legales o, en su caso, de los poderes p3blicos a trav3s de las Administraciones competentes.

Por otra parte, el derecho de los menores a recibir atenci3n y protecci3n p3blica frente a cualquier forma de maltrato, por leve que sea, deber3a garantizarse a todos los ni3os y adolescentes "sin distinc3n alguna, independientemente de la raza, el color, el sexo, el idioma, la religi3n, la opini3n pol3tica o de otra 3ndole, el origen nacional, 3tnico, la posici3n econ3mica, los impedimentos f3sicos, el nacimiento o cualquier otra condici3n del ni3o, de sus padres o de sus representante legales".

Por todo ello, considero fundamental caminar hacia la elaboraci3n de una ley que regule de forma integral un sistema integrado, cohesivo, interdisciplinario y coordinado que incorpore las medidas necesarias dirigidas a intervenir frente a cualquier forma de trato a los ni3os y adolescentes, con la finalidad de prevenirlo y erradicarlo. Y que en la formulaci3n, supervisi3n y evaluaci3n de las actuaciones y medidas que se adopten participen los propios ni3os y adolescentes en la forma adecuada a su edad y 3mbito de actuaci3n.

Els infants, subjectes de dret

Marta Tarragona Fenosa

Advocada especialista en protecció de la infància internacional

Té els mateixos drets un nen que viu a la Patagònia argentina i que ha de fer tres hores de camí diari, en solitari i a cavall per anar a l'escola, un nen que viu a l'Índia i que pateix fam, una nena d'11 anys síria que viu a un camp de refugiats del Líban i que és obligada a casar-se pels seus pares creient que aquesta és una forma de protegir-la, o un nen que és obligat a anar a la guerra a la República Democràtica del Congo, que qual-sevol altre nen del món?. O, sense anar tan lluny, tenen els mateixos drets el 28,6%¹ de les nenes i nens que el 2015 a Espanya van patir el risc de pobresa o exclusió social, que altres que viuen en un entorn més favorable?

Sorgeix així la qüestió de quins són, a nivell internacional, els drets que es reconeixen als infants - entesos com tots aquells nenes d'edat inferior als 18 anys -, i si aquests són variables depenent de la cultura o societat en què viuen.

La Convenció sobre els Drets de l'Infant² (en endavant, la "Con-

venció"), aprovada per l'Assemblea de les Nacions Unides el 20 de novembre de 1989 és el tractat internacional que estableix un codi complet de drets dels infants i els proporciona els més alts estàndards de protecció i assistència. Garanteix no només el dret a la salut, a l'educació i al benestar, sinó també altres drets de protecció, com la llibertat d'expressió, de religió, d'associació, de reunió o el dret a la privacitat. És el tractat de drets humans més àmpliament ratificat de la història i de la manera més ràpida i del qual en són part tots els Estats del món, amb l'única (i òbviament criticada) absència dels EUA. Com a tractat internacional que és, els principis, drets i obligacions establerts en el mateix són jurídicament vinculants, és a dir, són obligatoris per tots els Estats que s'hi han compromès.

A més, la Convenció va suposar un gir copernicà en la concepció extremadament paternalista i tuïtiva que es predicava respecte els infants. Fins aleshores, els nens i nenes eren concebuts com a "objectes de protecció", però la Con-

venció els considera com a plens subjectes de dret, és a dir, com a veritables titulars de drets humans i llibertats públiques, veritables agents actius de la societat i que han de ser respectats per tal que es puguin desenvolupar plenament com a persones.

Són quatre els principis establerts per la Convenció. D'una banda, el principi de l'interès superior de l'infant, que significa que l'interès primordial és el dels nens i nenes en totes aquelles decisions, lleis o polítiques que es prenguin i els afectin, tant en l'esfera pública com privada. D'altra banda, el principi de no discriminació, així com el dret a la vida, la supervivència i el desenvolupament, i per últim, el dret a la participació o a prendre en compte aquelles decisions que els afectin (per exemple, a ser escoltats quan els seus pares es divorcien)³.

Ens podríem preguntar, doncs, per què, després de 26 anys de funcionament de la Convenció, varen morir 17.000 nens menors de cinc anys diàriament el 2014⁴. O per què en països com Sudan del Sud només el 34% de les nenes estaven matriculades a l'escola primària.

Els tractats sobre drets humans, com ara la Convenció, estableixen directrius generals, però no pro-

¹ Eurostat, <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do>

² https://www.unicef.es/sites/www.unicef.es/files/recursos/CDN_CAT_2013_CDN.PDF

³ Per raons òbvies d'espai, no podem entrar en la citació i anàlisi d'altra normativa a nivell internacional, així com regional (tant en l'àmbit de la Unió Europea o el Consell d'Europa), nacional o local, però cal mencionar que els principis de la Convenció són el marc en què s'inspiren aquests instruments. Si bé és cert que, per exemple, a nivell europeu es pot recórrer per possibles vulneracions de drets al Tribunal Europeu de Drets Humans o a nivell nacional als Tribunals constitucionals

⁴ http://www.data.unicef.org/corecode/uploads/document6/uploaded_pdfs/corecode/SOWC_2015_Summary_and_Tables-final_214.pdf

porcionen un pla d'aplicació mecànica o automàtica, i no tenen en compte les variables polítiques, econòmiques o culturals que existeixen en cada Estat. Hauria estat extraordinari que la Convenció establís i proporcionés una aplicabilitat directa de les mesures de protecció a la infància i accés universal a tots els serveis i drets que es reconeixen en el text de tots els nens i nenes. Però malauradament, el Dret internacional no opera així.

A més, la realitat és que els Estats es troben en diferents nivells a l'hora de garantir els drets socials, econòmics i culturals dels infants, depenent de la situació, sobretot política i econòmica del país. El respecte a les mateixes no ha de permetre sempre que certs drets humans dels infants no s'hagin de respectar.

Un exemple clar és el de la mutilació genital femenina que es practica encara en certs països. Tot i justificar-se en el fet que és una tradició cultural que porta segles duent-se a terme en aquella societat, no pateixen pas violència aquelles nenes a qui se'ls hi exerceix la mutilació genital femenina? Els seus drets humans són prioritaris enfront del que és una tradició a certes cultures.

Un altre exemple és el cas de no garantia dels drets dels infants per raons econòmiques, dels infants que treballen i que per aquesta

raó no van a l'escola. Al Nepal o al Pakistan es va afrontar aquesta situació respecte de nens i nenes que treballaven a la indústria de la moda, prohibint-los treballar-hi. Però no se'ls va oferir solucions oportunes, i l'única via que van trobar van ser altres ocupacions al mercat negre i de l'explotació infantil.

Per tant, és necessari que les decisions que s'adoptin siguin equilibrades i no només amb efectes a curt termini, sinó analitzant les raons per les quals es du a terme aquella pràctica. En tot cas, hem de recordar que perquè els nens puguin sortir de la pobresa, en què els seus drets no són garantits, s'ha de trencar el cercle viciós de la situació de desavantatge i se'ls ha de concedir oportunitats. És, per això, imprescindible que s'inverteixin recursos i que les polítiques socials vagin orientades a ells i elles.

Des del meu punt de vista, un dels majors reptes del dret internacional és i seguirà sent la possibilitat d'exigir el seu compliment. Quina és la possibilitat d'execució dels "poètics" dret a anar a l'escola, que el nen no sigui separat de la seva família o que no pateixi violència, ni dins de casa seva, ni a l'escola o fora de casa? La Convenció va crear el Comitè dels Drets dels Infants, que examina els progressos que els Estats Part de la Convenció han realitzat en l'ex-

cució de les obligacions que varen contraure al ratificar la Convenció. I dicten Observacions Finals⁵ que tenen valor, perquè a cap Estat li agrada que li diguin que els drets dels infants que viuen al seu país s'estan vulnerant, però manca la força executiva. Potser la creació d'un Tribunal Internacional d'Infants que jutgés les violacions dels seus drets, tal com proposava un antic ministre britànic⁶ seria una manera de garantir els drets dels infants.

Com hem vist, doncs, les obligacions internacionals, així com els marcs legals regionals, nacionals i els compromisos polítics existeixen, i és convenient que siguin recordats en un context polític i econòmic internacional com és l'actual, en què massa sovint la manca d'inversió social fa que aquests drets dels infants no siguin una realitat.

Perquè no es pot oblidar que els infants no són només els ciutadans del futur, sinó que, com a persones que són avui i ara, tenen el dret a ser reconegudes i tractades com a éssers humans del present.

⁵ http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=5&TreatyID=10&TreatyID=11&DocTypeID=5

⁶ <https://www.bostonglobe.com/opinion/2016/04/17/children-left-out-universal-declaration-human-rights/wjYQ1rDfgLEWu4LmowtczJ/story.html>

Sin descanso contra el trabajo infantil dañino

Eulàlia Tort Bodro
tècnica de Sensibilització i Polítiques d'infància de Save the Children Catalunya

Jordània: Els nens del camp de refugiats de Za'tari treballen al camp de sorra proper per la venda com a material per la construcció.
Rosie Thompson / Save the Children

Todos los niños y niñas tienen unos derechos inalienables que los poderes públicos, los padres, las madres y la sociedad en su conjunto tienen la obligación de garantizar, y que Save the Children lucha por defender en todo el mundo. Así, la Convención de Derechos del Niño declara sus derechos al desarrollo pleno, la educación, la salud, el ocio, a estar libres de toda forma de violencia y a estar libres de toda forma de explotación económica. El trabajo infantil, cuando es ejercido bajo condiciones de explotación o violencia, supone una violación de los derechos humanos de los niños y las niñas que lo sufren.

Sin embargo, es necesario aclarar que hay que distinguir entre el trabajo dañino en condiciones de explotación y el trabajo decente. En este último, la participación del niño o la niña en este trabajo no afecta a su salud, al desarrollo de su personalidad, ni a su escolarización. Se trata de una actividad positiva que contribuye al bienestar de los niños y niñas y que en algunas oca-

siones incluso supone un medio de protección contra el abuso familiar o un contexto de violencia social.

Teniendo en cuenta la existencia de este trabajo decente, no podemos olvidar que cuando un trabajo infantil no permite al niño o niña disfrutar y ejercer sus derechos, nos

encontramos ante un caso de explotación laboral y abuso que debe ser condenada, y a la que Save the Children se opone de plano.

Las cifras de la explotación

El número de niños y niñas que sufren la explotación laboral es intolerable. Según los últimos datos dispo-

Jordània: Yahya és un refugiad sirí de 11 anys d'edat. No ha anat a l'escola per més de 2 anys. En l'actualitat treballa a la botiga del seu pare al camp per ajudar a mantenir la seva família.
Rosie Thompson / Save the Children

Síria: L'Omar, 12 anys, es va haver de posar a treballar per mantenir la seva mare i el seu germà petit després que el pare morís en el conflicte i el seu germà gran s'unís a un grup armat. Ahmad Baroudi / Save the Children

nibles, en 2012 se estimaba que 168 millones de niños y niñas estaban trabajando en todo el mundo, lo que supone el 11% de la población infantil global con edades comprendidas entre los 5 y los 17 años. Más de la mitad de ellos, unos 85 millones, realizan trabajos peligrosos, y unos 8 millones y medio están atrapados en las peores formas de trabajo ilegal, degradante y peligroso, en condiciones consideradas como de esclavitud. Esta explotación laboral se concentra especialmente en Asia y el Pacífico, la región que continúa registrando el número más alto de niños (casi 78 millones o 9,3% de la población infantil) seguido por África Sub-sahariana con 59 millones, el 21% de la población infantil).

Como jóvenes esclavos, los niños sobreviven en terribles condiciones. Condiciones que incluyen amenazas físicas, violencia sexual o pobreza crónica dentro de una familia endeudada. Estos niños son obligados durante años a realizar largas jornadas de trabajo a cambio de muy poco o de nada. Todos los niños que sufren la esclavitud son considerados como un objeto por parte de sus "dueños", quienes los humillan, los

someten a abusos, los alquilan o los venden a otro "dueño". Son trabajos que destruyen de forma horrible la infancia de millones de niños en todo el mundo. Las formas más frecuentes de esclavitud infantil son: la trata infantil, la explotación sexual con fines comerciales, el trabajo infantil forzoso por endeudamiento, el trabajo forzoso en la mina, el trabajo forzoso en la agricultura, los niños soldados, el matrimonio infantil forzoso y la esclavitud doméstica.

Asimismo, en la explotación también existen diferencias de género. Es más probable que las niñas empiecen a trabajar a edades más tempranas y que reciban una remuneración menor que los niños por el mismo trabajo. Las niñas habitualmente quedan recluidas en zonas y sectores caracterizados por bajos salarios y largas jornadas además de trabajar en ramas de actividad económica clandestinas o no reglamentadas, lo que aumenta su vulnerabilidad ante la explotación y el abuso. También las niñas tienen más probabilidades de quedar excluidas de la educación y sufren una triple carga entre trabajo doméstico, escuela y trabajo remunerado.

Los rostros del trabajo infantil en Siria

Entre las causas que empujan a centenares de miles de niños y niñas a trabajar, destacan la pobreza y la desigualdad, pero también los conflictos armados. Actualmente 3,5 millones de niños refugiados en todo el mundo no van al colegio, lo que les expone cada vez más a sufrir discriminación, abusos, a ser víctimas de trata o ser forzados a contraer matrimonio. Los niños refugiados tienen cinco veces menos probabilidades de asistir al colegio que otros niños. El 50% de los niños refugiados en edad de cursar educación primaria y el 75% en edad de cursar educación secundaria están completamente fuera del sistema educativo, sin contar con ninguna de las protecciones que el ambiente escolar les ofrece.

Si nos fijamos en Siria, antes del conflicto armado, era un país de ingresos medios con capacidad para proporcionar una vida decente a la mayoría de sus ciudadanos. Todos los niños iban a la escuela y la tasa de alfabetización superaba el 90%. Ahora, cinco años después, más de 13,5 millones de personas necesitan ayuda humanitaria y 2 millones de niños no van a la escuela.

Save the Children ha publicado un informe para denunciar precisamente esta situación en la que cada vez son más los niños que trabajan en condiciones peligrosas, lo que podría provocarles daños graves en su salud y bienestar. Cinco años de conflicto armado han supuesto que es cada vez mayor el número de niños y niñas empujados a la explotación en los mercados de trabajo. Dentro del país, los niños y las niñas están contribuyendo a la economía familiar en más de tres cuartas partes de los hogares consultados; en Jordania, cerca de la mitad de todos los niños sirios refugiados son los que llevan el dinero a casa -en un gran número de casos, son los únicos-, mientras que, en algunas partes de Líbano, hay incluso niños de seis años trabajando. Esto se debe en gran parte a las trabas administrativas que algunos países de acogida imponen a los refugiados adultos para trabajar, que acaba convirtiendo a los niños y niñas en los únicos proveedores de sustento de su familia. En otras ocasiones el trabajo infantil viene provocado por

cuestiones de salud. Así se expresa Ahmad, refugiado sirio en Jordania, respecto al trabajo de su hijo: “Me destroza, pero no tengo alternativa. Mi salud me impide trabajar. ¿Qué padre quisiera ver a su hijo de 14 años sin ir a la escuela para ir a recoger chatarra todos los días?”.

Según el informe, 3 de cada 4 niños que trabajan en el campo de refugiados de Za’atari en Jordania, tienen problemas de salud laboral. Otro 22% de los niños empleados de manera informal en el sector agrícola, resultaron heridos mientras trabajaban en Mafraq y el Valle Jordano. Es el caso de Salem, de 13 años, refugiado en Líbano. Cada día recoge 30 sacos de patatas y su espalda está dolorida: “Cuando llegamos al campo, nos entregan enormes sacos que nos atamos a la cintura y empezamos la cosecha. Tenemos que ir muy rápidos y no olvidar ninguna patata, porque si no, nos golpean con una manguera de plástico. Trabajamos sin parar hasta las 10h, que es cuando hacemos una pausa de 10 minutos para desayunar. Nuestra jornada continua hasta las 14h. Es un trabajo muy duro porque el saco acaba pesando más de 10kg cuando está lleno. Cuando llego a casa, me voy directamente a la cama a dormir por el cansancio. Cuando me

despierto, compartimos algo de comer con mi familia y salgo con los amigos. Algunos trabajan conmigo en la cosecha de patatas y otros van a la escuela”

Existen muchos otros casos, como el de Jumana, de 8 años, que tiene una cicatriz debajo de su ojo izquierdo, un recordatorio de la metralla que la hirió en un ataque a la ciudad de Jarabulus, al norte de Siria, donde vivía con su familia. Ahora vive en una choza improvisada en Ankara junto a su madre y sus seis hermanos. Jumana no ha podido ir al colegio, ni en Siria ni en Turquía, y como todos sus hermanos, tiene que trabajar cada día recogiendo papel usado para su reciclaje. Cada uno de los hermanos gana entre 3 y 4 \$ al día.

Nuestras peticiones

De acuerdo con la Convención sobre los Derechos del Niño, en Save the Children entendemos que no todo el trabajo es perjudicial para los derechos de la niñez, a la vez que no promovemos el derecho a trabajar incondicionalmente y rechazamos de plano cualquier forma de explotación infantil. La situación de niños como Jumana o Salem es intolerable y no descansaremos hasta que no terminen las vulneraciones de sus

derechos y de los de todos los niños y niñas.

Por eso exigimos legislaciones que distingan entre el trabajo infantil dañino y aquel que contribuye de forma positiva al desarrollo de los menores. Estas legislaciones deben criminalizar a quienes vulneran los derechos de la infancia y no a los niños y niñas cuyos derechos son vulnerados. También creemos necesarias las políticas de educación y protección social a nivel nacional, para contribuir a que la educación se convierta en un medio efectivo para prevenir el trabajo infantil dañino y para garantizar que se cumpla el derecho a la educación de la niñez trabajadora. Las políticas macroeconómicas deben contemplar los efectos que tienen sobre el trabajo infantil. La prohibición total de trabajo de menores de 18 años entendemos que no es recomendable, ya que esta medida puede reducir las oportunidades de empleo de los adolescentes. En este sentido, es necesario el apoyo a las organizaciones de niños y niñas trabajadores, para garantizar el derecho a la participación de los niños y las niñas.

Jordània: Hussain, de 10 anys, treballa treient sorra als afores del camp de refugiats de Za'tari. Rosie Thompson / Save the Children

La desigualtat infantil: una vulneració de drets evitable. Un repte social ineludible

Roger Garcia Rodoreda

Responsable de Polítiques d'Infància d'UNICEF Comitè Catalunya

@UNICEF

“Hi ha el que més té i el que menys té i mentre el que més té es va enriquint, el que menys té es va empobrint més. És com si s’anessin als extrems”

La frase la podria signar algun economista o sociòleg de capçalera, com Stiglitz, Krugman o el mateix Bauman. Però no, la firma la Jazmín, una noia de 15 anys de Sta. Coloma de Gramenet¹ qui, malgrat no tenir columnes d'opinió a diaris de prestigi, no donar classes a cap universitat, ni tenir experiència assessorant actors polítics i econòmics, ha sabut copsar un dels mals que avui en dia més ens amenacen: el creixement de les desigualtats.

Un pacte social que trontolla

La crisi econòmica ha posat més que mai en qüestió el pacte social al voltant de l'Estat del Benestar, el model econòmic, social, polític i institucional sorgit com a resposta a les convulsions posteriors a la Gran Depressió de 1929 i la II Guerra Mundial. La idea era molt senzilla: una societat més justa, amb un repartiment més equitatiu de la riquesa

que garantis oportunitats a tothom, a través d'un règim fiscal progressiu i amb l'ideal de la plena ocupació. Lluny d'això, les desigualtats socials estan augmentant². La crisi ha colpejat les famílies, sobretot degut a l'augment de l'atur i la precarietat laboral. La renda mitjana neta anual de les llars catalanes ha passat dels 33.297€ l'any 2010, als 30.407 l'any 2014, el que suposa una caiguda de gairebé el 9%. Alhora, les polítiques d'austeritat, basades en la contenció de la inversió pública (que no despesa), han contribuït a eixamplar la bretxa entre les persones. I Catalunya es troba al capdavant dels territoris de la UE pel que fa a l'augment de les desigualtats³.

Què està passant amb la infància?

Són els infants i els joves els que més estan patint la crisi i, si no canviem res, són qui més la continuaran patint. Per això parlem de crisi amb rostre d'infant⁴. A Catalunya, un de cada tres viu en risc de pobresa⁵ (32,9%, aprox. 480.000 nens i nenes) un percentatge que supera el del conjunt de la població (26%) i que és més del doble en relació a les persones majors de 65 anys (15,3%)⁶. La

pobresa infantil a casa nostra supera també la de la UE (27,8%)⁷. Pel que fa a Espanya, aquest percentatge arriba al 36% (ECV 2014), de manera que només quatre països de la UE es troben en pitjor situació (Romania, Bulgària, Hongria i Grècia).

D'altra banda, la crisi ha intensificat la pobresa infantil: molts nens i nenes són cada cop més pobres. I això vol dir més desigualtat. Un recent informe d'UNICEF⁸ situa a Espanya com un dels països de l'OCDE on més ha augmentat la desigualtat entre els infants. Són, doncs, els més vulnerables els que més reben l'impacte de la crisi: cada cop són més pobres i es queden més enrere. L'estudi també posa de manifest quelcom significatiu: la intensitat de la pobresa va associada a la seva magnitud, de manera que els països més desiguals són alhora els que tenen més pobresa infantil. Espanya i Catalunya en són exemples paradigmàtics.

¹ La Jazmín és una de les noies que participà en la gravació del vídeo “Veus d'infants en temps de crisi”, una producció d'UNICEF, feta amb la col·laboració del Casal dels Infants (juliol de 2014).

² Segons l'informe de l'OCDE “In it together: why less inequality benefits all?” (2015), l'actual desigualtat en ingressos és la més elevada dels darrers 50 anys: els ingressos mitjans del 10% de població més rica són nou vegades superiors a la del 10% més pobre, set vegades més que fa 25 anys.

³ El coeficient de Gini mesura el grau de desigualtat respecte a la distribució de la renda d'una societat. El valor 1 expressa màxima desigualtat i el valor 0, la igualtat màxima. En el cas de Catalunya, aquest índex és del 0,33. A la UE, només Letònia, Lituània, Romania i Espanya, en el seu conjunt, presenten una dada pitjor.

⁴ UNICEF (2013). Informe sobre la infància en Espanya 2012-2013.

⁵ Parlem de pobresa relativa: una persona és pobre quan es troba en situació de desavantatge econòmic i social respecte a la resta de persones del seu entorn.

⁶ IDESCAT, segons dades ECV 2014. Aquesta dada fa referència a la taxa AROPE (de l'anglès at risk of poverty), un indicador comú a tota la UE que medeix la pobresa relativa i l'exclusió social a partir de tres dimensions: renda insuficient, presència de privacions materials severes i viure en una llar amb baixa intensitat laboral.

⁷ EUROSTAT (2014)

⁸ UNICEF (2016). Report Card 13. *Fairness for children. A league table of inequality in child well-being in rich countries.*

L'Estat, una xarxa de protecció dèbil

Aquest escenari no és casual. L'augment de la desocupació i la precarietat laboral han empès molts infants cap a una situació difícil, però no hem d'oblidar aquí el rol de les polítiques públiques: les transferències socials importen, ja que poden reduir la pobresa. De fet, a tots els països la pobresa és més gran abans de les transferències socials que després, però el grau en què l'acció de l'Estat la redueix no és el mateix arreu⁹. Espanya s'incorporà tard a la construcció de l'Estat del Benestar i, alhora, optà per un model limitat, on la família continua sent el principal suport¹⁰. En aquest context, els nens i nenes han patit històricament una infraprotecció pública¹¹. Prova d'això és que la protecció social en família i infants (0,9% del PIB a Catalunya, 1,4% a Espanya) es troba lluny de la mitjana de la UE (2,2%). Per altra banda, les polítiques a casa nostra tenen poc impacte redistributiu sobre la infància: mentre que les transferències socials redueixen la pobresa del conjunt de la població catalana en més de 25 punts, pel que fa la infància la reducció només és de 10¹². En part, això explicaria el perquè la pobresa infantil també era elevada en moments d'expansió econòmica. En definitiva, la crisi ha posat de manifest que el nostre Estat ofereix una dèbil xarxa de protecció als infants¹³, encara més amb les retallades pressupostàries¹⁴.

No podem ser indiferents

La pobresa i la desigualtat infantils són un problema de primera magnitud:

- En primer lloc, pel seu impacte sobre els infants.

Els nens i nenes de famílies amb menys recursos no poden viure la infància en plenitud i desenvolupar-se al màxim. I això és una vulneració de drets.

La pobresa i la desigualtat, fenòmens multi causals, generen tot tipus de privacions (no només econòmiques) i malestars que impacten sobre els infants en un moment clau del seu desenvolupament físic, psíquic, cognitiu, emocional i social. Quan una família no arriba a final de mes, els

infants carreguen amb aquestes privacions, que es tradueixen en manca d'oportunitats en tots els aspectes de la vida. Però també les conseqüències indirectes: deteriorament del clima familiar, tensions i angoixes. Sovint, pateixen humiliacions davant d'amics o companys de classe. I és que ser pobre també és no gaudir d'una festa d'aniversari, perquè la família no se la pot permetre, o no convidar als amics a casa perquè fa vergonya que vegin com és el pis on un viu.

- En segon lloc, pel seu impacte futur, perquè les privacions i manca d'oportunitats durant la infantesa generen seqüeles per a tota la vida. Sense polítiques socials que incloguin potents mecanismes correctors, existeix una relació estreta entre el punt de partida dels infants i les seves oportunitats futures i l'ascensor social deixa de funcionar. De fet, molts infortunis socials estan relacionats amb situacions d'adversitat viscudes durant la infància.
- I per últim, pel seu impacte negatiu sobre el conjunt de la societat. D'acord amb l'OCDE, l'augment de la desigualtat fa caure el creixement econòmic¹⁶. A més, genera desafecció política, inestabilitat social i inseguretat. Per altra banda, no invertir en infància, i especialment en la més desafavorida, suposa haver d'adoptar més tard mesures més cares.

La pobresa i la desigualtat: una vulneració de drets evitable

La manca d'oportunitats, la manca d'equitat, suposa una vulneració de

drets. La Convenció sobre els Drets de l'Infant¹⁷ estableix que *“l'infant ha d'estar plenament preparat per a una vida independent en societat i ha de ser educat en l'esperit dels ideals proclamats a la Carta de les Nacions Unides i, en particular, en un esperit de pau, dignitat, tolerància, llibertat, igualtat i solidaritat”*. Difícilment ho aconseguirem quan el que viu un infant cada dia és el patiment, l'angoixa, la por i la frustració derivades de la desigualtat i l'exclusió. En aquest sentit, l'article 27 reconeix el dret de

⁹ UNICEF (2016). Report Card núm. 13. Op. cit. El cas de Gran Bretanya i Irlanda són paradigmàtics: partint d'una pobresa infantil superior a la d'Espanya i a la de Catalunya, les transferències socials aconsegueixen situar-la per sota de la nostra.

¹⁰ UNICEF (2012). *Trenta anys de polítiques socials a Catalunya (1980-2010): inversió pública, Estat del benestar, canvis de model i reptes polítics*. Mònica Clua-Losada. Col·lecció Docs Infància a Catalunya.

¹¹ UNICEF (2012). *Crisi i pobresa infantil a Catalunya*. Pau i Marga Mari-Klose. Col·lecció Docs Infància a Catalunya.

¹² En el cas de la població de més de 65 anys, aquesta reducció és de 71 punts (IDESCAT, segons dades ECV 2014)

¹³ UNICEF (2016). *Equidad para los niños: el caso de España*.

¹⁴ De fet, entre l'any 2010 i el 2103, la inversió en infància a Espanya va caure gairebé un 15%. UNICEF (2014). *La infancia en España 2014*. El valor social de los niños: hacia un Pacto de Estado por la infancia.

¹⁵ UNICEF (2014). Report Card núm 12 d'Innocenti. *Los niños de la recesión: el impacto de la crisis económica en el bienestar infantil en los países ricos*.

¹⁶ OCDE (2015). *In it together...* Op. cit.

¹⁷ Aprovada l'any 1989 per l'Assemblea General de les Nacions Unides, recull els drets humans dels infants. Aquest tractat internacional, el més ratificat de la història, és una norma jurídica d'obligat compliment pels Estats que l'han ratificada. La seva aprovació suposà un canvi de paradigma en la mirada sobre la infància, ja que per primera vegada es reconegué els infants com subjectes de dret, ciutadans que tenen el dret a ser escoltats i a que les seves opinions siguin tingudes en compte a l'hora de prendre qualsevol decisió sobre assumptes que els afecten.

tot els nens i nenes a un nivell de vida adequat per al seu desenvolupament físic, mental, espiritual, moral i social, de manera que els poders públics tenen l'obligació d'ajudar a les famílies a assegurar que aquest dret sigui possible. Per tant, la lluita contra les desigualtats és una exigència legal, i no fer-ho és una vulneració de drets; i el que és més greu, una vulneració de drets evitable, com ho demostra per una banda que hi hagi països que, malgrat la crisi han reduït la pobresa infantil i per l'altra que quan existeixen polítiques eficaces, s'aconsegueix reduir la pobresa, com passa en el cas de la gent gran, gràcies a les pensions.

Què fer?

Les actuals respostes a la desigualtat i la pobresa han prescindit sovint de la perspectiva dels drets, centrant-se en accions d'emergència assistencials pròpies d'altres èpoques, sense cap plantejament per revertir la situació, ni a curt ni a llarg termini.

Si volem lluitar per l'equitat i la igualtat d'oportunitats de tots els infants, i evitar la desigualtat des de la primera infància, calen polítiques socials transformadores que garanteixin a tots un bon començament. El que no pot ser és que el

codi postal determini el present i el futur dels nens i les nenes, perquè el fet que un infant visqui en un entorn desfavorable és una qüestió d'atzar i que les circumstàncies socioeconòmiques a les que han de fer front escapen del tot al seu control, de manera que no podem utilitzar cap argument relatiu als mèrits personals com a justificació de les desigualtats entre ells.

Hem d'invertir més en infància, perquè és un mandat derivat de les normes de les que ens hem dotat. I sempre tenint en compte la situació dels més vulnerables, sota el prisma de l'equitat i no permetent que ningú quedi enrere. Si no fem que tots tinguin les mateixes oportunitats, no complirem amb el mandat de la Convenció.

La nova agenda global del desenvolupament cap al 2030 (els Objectius de Desenvolupament Sostenible), que estableix, entre d'altres, els objectius d'eradicar la pobresa i reduir la desigualtat arreu, han d'ajudar a fer-nos avançar en aquest sentit. No és l'únic exemple: la UE també marca la necessitat d'invertir en infància amb l'objectiu de reduir les desigualtats.

Tenim molta feina per fer, però és qüestió de començar. I una de les primeres mesures a prendre és dis-

posar d'una renda garantida ciutadana que prioritzi les famílies amb infants en situació de pobresa.

És hora de replantejar-nos quin lloc ocupen els infants a la nostra societat i quin haurien d'ocupar, sempre des de la perspectiva dels drets i tenint en compte que són ciutadans. Per fer-ho, cal incorporar la seva mirada, escoltar la seva opinió i tenir-la en compte, tot promovent la seva participació en tots els àmbits.

Si volem que els infants ocupin un lloc central i prioritari, cal que invertim adequadament en ells (i amb ells), i per això necessitem pressupostos en clau d'infància. I és que els Drets Humans no poden veure's condicionats per restriccions pressupostàries.

Alhora, hem de ser capaços també de veure els impactes i conseqüències sobre els infants de qualsevol decisió política, abans que aquesta es prengui. Només amb aquestes premisses podrem avançar en el compliment de la Convenció.

¹⁸ Recomanació de la Comissió Europea Invertir en infància: romper el ciclo de las desventajas (2013)

¹⁸ Veure la proposta d'UNICEF publicada a l'article Mesures contra la pobresa infantil: prestació per a infants en situació de pobresa. Albert Julià. Col·lecció Docs Infància a Catalunya. (2014)

Infancia, ¿Sueño o pesadilla?

“Lo que se da a los niños, los niños darán a la sociedad”. Karl A. Menninger

GUADALAJARA, JALISCO (23/ ABR/2016).- La infancia puede ser una etapa asombrosa. Por definición de la ONU, un niño es un ser humano que tiene pocos años, inexperto e irreflexivo. Pensar en la niñez es remontarnos a los juegos, la imaginación, las risas y donde la única preocupación es no aburrirse. Pero solo pocos son los afortunados, o deberíamos decir que muchos son los afectados.

En México es difícil subsistir, las condiciones económicas, la desigualdad social, las violaciones a los derechos humanos, la violencia y la falta de educación, son factores que afectan de alguna u otra manera a todos los ciudadanos. Pero cuando se es niño, a su vez, se es vulnerable, inexperto y se está indefenso. Entonces México se vuelve un lugar hostil y aún más arbitrario para la infancia. A los niños, todos estos problemas les dan una doble bofetada en la cara.

Nuestro país ocupa el décimo cuarto lugar en mortalidad infantil absoluta. 1,759 niños mueren por cada 100 mil que nacen. Pero si el problema terminara ahí, sería menos trágico. Hay niños en las calles que viven en condiciones de pobreza, y abandonan

los juegos y la recreación para irse a trabajar. Ellos se enfrentan todos los días a explotación laboral, con jornadas completas y con salarios muy por debajo del mínimo, o incluso sin remuneración alguna.

Hay niños y niñas que deben prostituirse, y por si fuera poco, a precios que son ínfimos. En las calles también hay niños que mueren de hambre, 2.6 millones están en condiciones de desnutrición. Y el 46% abandona la escuela y la recreación para enfrentarse al mundo real. Sí, estos niños dejan sus juegos, el desarrollo íntegro, tanto cognitivo como emocional, para enfrentarse a una sociedad cruel, que muchas veces los deja fuera, y ellos deben abrirse camino a cualquier precio.

Emmanuel Castellanos, para INFORMADOR.MX (publicat el dia 7 de juny de 2016)

Pobres niños ricos

“CÁRITAS, esa asociación que despierta nuestras conciencias a bastonazos, como los monjes budistas a sus discípulos distraídos, dice que ya tenemos tres generaciones de indigentes en la misma familia. Que en la cola de la comida y de la ropa se juntan la abuela y el nieto y que “ocho de cada diez niños pobres hoy serán personas sin recursos en el futuro”. Es decir, que en esta península miserable y saqueada la pobreza se hereda. Se contagia como una enfermedad que ha quebrado esa ley que auguraba que los hijos siempre vivirían mejor que los padres. Curiosamente, algo similar sucede con los ricos. El 90% de los niños multimillonarios lo serán en el futuro, sin que puedan hacer nada por evitarlo. Menuda papeleta tienen los pobres. La lista Forbes está en España tan concurrida que parece la cola del paro y hay auténticas peleas por mantener el escalafón. Tanto es así que muchos de los herederos no conseguirán ser más opulentos que sus progenitores ni aunque se roben a sí mismos. Y lo peor de todo, es tal el volumen de su fortuna que esta situación afectará a diez o doce generaciones venideras. Para una mente no formada, esta dicotomía podría parecer obscena, inmoral e, incluso, criminal. Pero no es así, simplemente es neocapitalismo salvaje. Como dice la televisión, quien no tiene 100 o 200 millones de euros en Panamá es porque no quiere. Hay mucho zángano suelto por ahí”

POR J. RODRÍGUEZ - Viernes, 8 de Abril de 2016, DIARIO DEIA

Un escolapi al Raval de Barcelona

Entrevista a l'Enric Canet, Director de Relacions Ciutadanes del Casal dels Infants del Raval

per Josep Ramon Giménez

L'Enric Canet va fer un viatge des dels grups d'esplai i de l'escoltisme als escolapis, tot passant per la teologia de l'alliberament i les mobilitzacions del final del franquisme. Després de fer un viatge pedagògic d'uns 20 anys en diversos centres de l'orde religiosa a Catalunya i al Senegal, decideix dedicar-se a col·lectius més precaris i entra l'any 1992 al Casal dels Infants del Raval, on actualment és el Director de Relacions Ciutadanes de l'entitat.

- Però des dels anys del final del franquisme i la transició al moment actual les coses han canviat, no?

- Sí, han canviat certes coses, però crec que n'hi ha d'altres que no han canviat. Crec que abans ja parlàvem

de coses que ara han explotat. En aquell moment les diferències econòmiques ja eren un tema molt important: l'hemisferi sud, Àfrica, la diferència entre rics i pobres, l'acció d'Estats Units sobre tota Amèrica Llatina,... I ja parlàvem molt del desequilibri mediambiental. Doncs

totes aquelles coses de les que començàvem a parlar han esclatat en tot aquest temps. O sigui, que no és que hagin canviat tant les coses. Les desigualtats s'han fet més alarmants a tot el món, la pressió dels poders fàctics que van intervenir a Amèrica Llatina són cada vegada més grossos i la problemàtica mediambiental s'ha fet enorme.

- Perquè el poder de les multinacionals, amb el neoliberalisme ha evolucionat. Potser abans els polítics encara podien intervenir i, en canvi, ara sembla que estiguin segrestats per les grans finances de la globalització econòmica.

- Jo crec que tots estem segrestats per aquesta situació. I no li veiem solució. Jo crec que també ens va passar una mica als anys 60 que creïem que hi havia una possibilitat de canvi, entre el 70 i el 75 creïem que teníem a les mans un canvi possible a nivell mundial, amb la teologia de l'alliberament, amb els moviments d'allà i d'aquí... El que passa és que a finals dels anys 70 comencem a veure que no és possible. Els grans poders no et deixen. Llavors hi havia tres poders molt importants: la Thatcher, el Reagan i, no ho podem oblidar, el Wojtila, que va jugar un paper en tot aquest engranatge dient, "No, no, el perill són els comunistes". I el problema no eren els comunistes, el problema era el capital. I tot això entra en una dinàmica en els 80 i els 90 on veiem que les coses no es poden canviar. El que passa és que nosaltres vivíem en una situació de crisi moral, però no pas de crisi material. La crisi material i mediambiental la vivia el tercer món.

- Un Tercer Món que ara truca a les nostres portes cada cop amb més insistència i ens trobem amb problemes.

- Jo recordo que en el 92-93, el Jaume Bartrolí, un periodista de TV3 que va fer un programa que es deia *El mur que no cau*, en aquell

moment ja deia que havia caigut el mur de Berlín, però que aquest no era el mur que havia de caure, sinó l'altre, el que fa que les situacions de desigualtat siguin inaguantables. I a nosaltres ens estan cridant per tots cantons. I altres crits que no oblidem. Ara fa 3 tres anys que van morir aquelles treballadores de la fàbrica de Bangla Desh, a Dakka, i ningú fa res. Les fàbriques de El Corte Inglés, Mango... Tothom ha callat. Tots aquest moviments socials nous de l'Estat Espanyol i de Catalunya obliden aquest tema... perquè passa mes enllà.

ments dels 80 d'algú que va ser als començaments del Casal, *El Raval, un barri al servei de la ciutat*, que és molt interessant sobre la història del barri i les seves problemàtiques. En aquest col·lectiu de gent hi va haver un grup que va voler fer alguna cosa per la infància. Malauradament, tot i que havíem entrat en la democràcia, entre el 80 i el 83 la meitat dels infants no anaven a escola. Hi havia 2 o 3 esplais al barri. I algun d'aquests amb l'Associació de Veïns van dir de muntar un casal que garantís l'educació dels nanos. La idea era els drets de la infància,

ara no és un model que l'aplicaríem, però en aquell moment aquella gent va començar aquest projecte així. És una associació amb gent del barri, voluntària, altruista.

- *Però el que sí ha canviat és el component socio-cultural del Raval.*

- Sí, al Raval, quan jo vaig començar al Casal, encara la majoria de la gent provenia de les immigracions andalusa i extremeña dels 50-60. El barri del Raval té la característica de ser un barri trampolí. La gent veïnia aquí, perquè es trobaven habi-

- *Doncs parlant del que passa aquí, el Casal dels Infants del Raval es crea al 83, per què en aquell moment?*

- Neix d'un moviment dels veïns del barri, que veu que el barri no funciona. Era gent que venia del moviment veïnal, de grups d'esplai,... En aquell moment el moviment veïnal tenia molta força.

- *I que ara ha perdut presència en la vida pública?*

- Sí, i s'està pagant. Però en aquell moment el Raval era molt marginal. Hi havia molta prostitució, misèria, brut, humit, tràfic de drogues... i hi havia gent que volia recuperar la vida de les persones. Fins i tot es va publicar un llibre a començar-

però l'educació era un element bàsic. Al barri hi havia deficiències de llum i aigua, nanos que no tenien condicions higièniques a casa seva, ni d'alimentació,... Llavors munten un espai on porten els nanos que van a buscar a casa seva, els dutxen, els donen roba, d'esmorzar, els acompanyen a l'escola, dinen al casal, tornen a la tarda i al vespre els acompanyen a casa seva. Dissabtes i diumenges també es fan activitats i per les vacances escolars. En aquell moment no hi havia estudis d'educació social, era gent que venia del món del lleure o de la pedagogia social, molt sensible, i comença a fer un projecte que consisteix en allunyar el nen de la família i de l'entorn i posar-lo en una bombolla de felicitat i que allà sigui feliç. Clar,

tatges amb lloguers baixos, perquè no tenien ni llum, ni aigua, ni massa condicions, i després saltaven. Però n'hi havia que no saltaven, gent sense recursos i desestructurats. I el barri del Raval sempre ha anat arrossegant tota aquesta desestructuració dels qui han quedat de les diverses immigracions.

Pensem que el Raval es crea de la immigració catalana de les primeres fàbriques del tèxtil. Aquesta és la primera gran immigració. I a principis del segle XX, la murciana, l'aragonesa i, després de la guerra, aquestes darreres immigracions. Quan jo vaig arribar els nanos venien d'aquestes immigracions, de famílies molt desestructurades, molts fills de la prostitució, del trà-

fic de droga, molt deixats anar pel carrer... Ja als anys 90 és el primer barri on comença a haver molta població marroquina, molt reagrupament familiar, ja comença a pujar tota la construcció, ocupen unes cases sense gaire possibilitats,... De la gent marroquina que hi arriba hi havia de dos tipus, la que venia de famílies estructurades, però pobres, i el cas de les dones que venen soles amb els nanos i una mica desestructurades. Aquesta primera barreja dels uns i dels altres acaba amb l'arribada massiva cap el 2.000 de paquistanesos, filipins i després d'Amèrica Llatina i de l'Europa de l'est. Què ha passat? Clar, ara tenim una població d'origens molt diversos. Però si anéssim a veure els nanos del Casal, quasi tots ja són nascuts aquí. Aquest serà el gran problema. Perquè els marroquins que hi havia aquí quan jo vaig arribar al 90-92, ara tenen 24 anys, i els altres tenen uns 15 anys. Per tant, són nanos que ja porten un temps aquí, amb unes diversitats enormes, amb un cert respecte per part de tots. Sí que va haver-hi fa uns 10 anys una gran crisi, com dient, "aquesta gent ens roba, sobra i la volem eliminar d'aquí", però ara hi ha una certa tolerància, perquè tot el barri entra dintre d'una diversitat.

- Es produeix algun retorn social dels usuaris del Casal quan ja són grans?

- Tenim nanos que els seus pares havien vingut aquí. Llavors això pot ser un problema, perquè molts

d'aquests nanos no haurien d'estar en un centre com el nostre. I això vol dir que la situació no els ha canviat. Ara, hi ha moltes famílies que han marxat del barri. Per exemple, ara marroquins ja no trobes tants com abans, perquè fan una certa ascensió social. I la gent que es queda aquí es per falta de recursos. A ca n'Oriac, a Sabadell, quan hi vaig ser, recordo que els fills s'han quedat al barri, perquè és un barri que ha tingut possibilitats.

També diré que tenim antics usuaris que col·laboren econòmicament o que han fet de voluntaris.

- Quina paraula utilitzaries en aquest barri, multiculturalitat, interculturalitat,...?

- Jo diria multiculturalitat. A veure, en certs moments sí que hi ha una interacció entre les comunitats. És molt corrent que quan són nanos

tinguin molta relació entre ells i quan es fan més grans les nenes vagin per un cantó i els nens per un altre. Però també entren en una dinàmica que van una mica per ètnies. Això és el que el Casal intenta evitar.

- Costa que deixin a una banda els seus orígens culturals.

- Sí, i perquè tampoc no els ajudem. Si quan arriben al país senten que ningú no els ataca i que els ofereixen possibilitats de futur i que tindran habitatge i treball, segurament s'integrarien més fàcilment. Però clar, d'això que dius, si vas a barris de Barcelona, i segur que de Sabadell o de Terrassa, com ara Can Anglada, o a l'Hospitalet, i allà no s'han integrat molts andalusos i hi són des de fa 50 anys!

- I es corre el perill de que passi com als suburbis de París o de Brussel·les: bosses de marginació de francesos d'origen immigrant de segona i fins quarta generació.

- ...i segueixen igual. Sí, el problema crec que és com la gent percep que ha sigut acceptada en aquest país. I crec que no els acceptem com a propis. No són nostres, són altres. L'altre dia vaig escriure en un article a un diari sobre els nens dels nostres i els dels altres. Per exemple, quan toques el tema de l'ablatió el tractem d'una manera subtil, com a un problema cultural o religiós. Venim a dir, "aquesta nena, que no és nostra, ha patit això degut a un problema cultural o religiós de la seva família" No ho assumim com la nostra nena que ha patit això. I mentre no els acceptem que siguin

dels nostres, aquesta gent es trobarà que són dels altres.

- Quina seria la comunitat cultural que li costa més d'encaixar socialment?

- La que menys és la marroquina, encara que sembli el contrari. I crec que a la que li costa més és la que ve del món rural. El problema rural és un tema important. I diria que li costa més a la que ve del Pakistan i de Bangla Desh procedent del món rural, sobretot pel tema de la dona. Perquè si ara ens ve aquí una noia del centre de Casablanca té les mateixes aficions que una noia de 15 anys d'aquí.

- A través de quines activitats bàsiques perseguiu els vostres objectius amb els infants del Raval?

- Nosaltres treballem amb infants, joves i famílies. A infància hi ha dos projectes importants: el de 0 a 3 anys, amb les seves mares -i això és molt important- que es diu **Vincles**. El projecte és un treball amb l'infant de 0 a 3 anys, que no va a l'escola bressol, i que ha d'adquirir, primer, les competències bàsiques de llengua, del català, i de fer files i tot; segon, tota la relació materno-infantil, i tercer, tot el treball amb la dona, perquè deixi de ser 100% mare i passi a ser dona i persona. I

el projecte es diu **Vincles**, perquè finalment es vol establir **vincles** entre les mares, que seran les que en el futur es podran ajudar entre elles.

El segon projecte és un centre obert per nanos de 3 a 16 anys, que venen totes les tardes, i que són nanos amb risc social i se'ls fa un seguiment amb serveis socials, escola i família. Aquests serien els dos més importants. El tercer és tot un reforç escolar que es fa als instituts i escoles del barri fora de l'horari escolar i alguna vegada dins de l'horari escolar. Venen un centenar de nanos a fer reforç escolar de primària. I als instituts van els de les diverses secundàries del barri, públiques i concertades. I als matins es treballa als dos instituts dins dels instituts. Per tant, hi hauria tot aquest suport a l'escolarització. Després es treballa amb joves en risc social, tant amb els que acaben d'arribar al país com amb els que estan en un procés d'anar cap a l'autonomia personal. Tenim 4 pisos per aquests joves, 3 de nois i 1 de noies, que hem anat seguint, i després joves que fan casal jove aquí. I després tots els projectes d'inserció laboral.

- I amb adults?

- A més de les mares del projecte

Vincles, treballem amb pares i famílies que volen fer activitats. I tenim un espai tecnològic on la gent del barri pot venir a fer informàtica, que a més és un espai de xarxa, de relació amb el territori...

- I l'objectiu final de tot plegat?

- Si m'ho haguessis preguntat fa 8 anys o, fins i tot, fa 4 anys, t'hauria contestat que l'objectiu principal del Casal era la millora de la qualitat de vida dels nens i nenes, dels joves i de les famílies. I ara et dic, no, el que nosaltres volem és que el barri millori. Com? Facilitant tot de coses que nosaltres sabem fer, però que es faci xarxa, que la comunitat, ella mateixa, millori el territori, el barri.

- T'agradaria pensar que millor tancar el Casal dels Infants, perquè ja no fa falta?

- Estic segur que sempre farà falta. T'ho dic sempre i quan pensem que l'única qüestió que ens mou no és la de la gent que viu en la precarietat, sinó que el Casal, que finalment hem tornat a l'origen, sigui el que vulgui fer que tota la comunitat tiri sempre endavant, i per això jo crec que el Casal sempre ha d'existir com un catalitzador, amb molta generositat i molta humilitat perquè la comunitat tiri endavant.

Qui controla el cos de les nenes?

Dani Vilaró
Periodista d'Amnistia Internacional Catalunya

Supervivents de matrimoni forçós a Burkina Faso. ©Sophie Garcia/Corbis per a Amnistia Internacional.

Els drets sexuals i reproductius de les menors de 18 anys també són drets humans. Governos i institucions familiars i religioses d'arreu del món exerceixen un control sobre les decisions de nenes i joves relatives al seu cos que, moltes vegades, amenacen greument la seva salut i, fins i tot, la seva vida.

La Sahar només tenia 11 anys quan la seva família, a l'Afganistan, la va vendre a un home de 30 anys que volia casar-se amb ella. Era un soldat, la va comprar per uns 4.000 dòlars i se la va emportar on vivia amb la seva família.

La Sahar va estar alguns mesos desapareguda, fins que la seva famí-

lia va denunciar-ne la desaparició a la policia. Uns agents la van trobar gairebé inconscient, plena de contusions i incapaç de parlar i de mantenir-se dempeus. La família del seu marit la tenia tancada al soterrani i la colpejava i maltractava continuament si es negava a tenir relacions sexuals amb altres homes. Tot i que la família política va ser jutjada pels fets, només van acabar passant un any i mig a la presó.

Casos com el de la Sahar són molt comuns a l'Afganistan, on les autoritats solen fer cas omís de les denúncies de maltractament en l'àmbit familiar per considerar que són un afer privat i de l'àmbit domèstic. Això és particularment greu

quan es tracta de nenes.

Ens situem ara a l'Àfrica, a Burkina Faso, on el matrimoni forçat i precoç està arrabassant la infància a nenes menors de 13 anys, alhora que el cost elevat dels mètodes anticonceptius suposa un obstacle que els impedeix decidir si volen ser mares i quan.

A l'abril, Amnistia Internacional va publicar un informe que treia a la llum la quantitat de dones i nenes que són objecte d'amenaques o patlisses en aquest país quan tracten de prendre les seves pròpies decisions sobre el moment de contreure matrimoni o de tenir fills.

El punt clau és que a Burkina Faso i

Nena jugant amb gomes en un refugi per a supervivents de violació i matrimoni forçat per a nenes de 12 a 18 anys (Burkina Faso) © Sophie Garcia/Corbis per a Amnistia Internacional.

en altres parts del món són moltes les dones i nenes que no tenen cap control sobre les seves vides. Quan es casen, s'espera que les nenes tinguin fills el més aviat possible. Els embarassos precoços augmenten enormement el risc de mort entre les nenes o que pateixin lesions físiques que els canviaran la vida per sempre. Molt poques tenen l'oportunitat d'anar a l'escola o de completar els estudis.

En algunes zones de Burkina Faso, més de la meitat de les nenes estan casades abans dels 18 anys, tot i que la legislació del país prohibeix el matrimoni fins a aquesta edat. Això s'ha d'acabar. Ni la família ni la comunitat en general han de prendre decisions sobre els cossos de les nenes perquè se'ls està negant l'oportunitat de complir els seus propis somnis i esperances de futur.

Les dades són impressionants. Gairebé el 30% de les noies entre 15 i 19 anys estan embarassades o ja han tingut el seu primer fill i menys del 16% de les dones recorre a mètodes de contracepció.

A Burkina Faso, les famílies amb freqüència decideixen casar a les seves filles per consolidar aliances familiars, adquirir estatus social o com un intercanvi de béns, diners o serveis. Està consolidada una pràctica documentada en algunes parts

del país coneguda com «Pog-lenga» o «dona de regal»: segons aquesta tradició, una núvia pot portar també a la seva neboda a la família del seu marit com un regal addicional pel matrimoni.

La Céline, nena de 15 anys que va fugir el dia de les seves noces, va explicar a Amnistia Internacional que l'havien obligat a casar-se amb un familiar del marit de la seva tia: «Jo no volia casar-me amb aquell home. La meva tia em va dir que si m'escapava em destruiria». Jo vaig fugir de la casa del meu marit i vaig

tornar al meu poble, però, quan vaig arribar-hi, la meua família em va dir que no podia viure més amb ells».

Les nenes que es resisteixen als matrimonis forçats a Burkina s'enfronten a una pressió terrible de les famílies i de la societat, fins i tot amb amenaces de violència. Això és el que relata la Maria, de només 13 anys: «El meu pare em va casar amb un home de 70 anys que ja té cinc dones. Em va amenaçar i em va dir: «Si no et reuneixes amb el teu marit, et mataré». La Maria va abandonar casa seva i va caminar més de 150 quilòmetres en tres dies per buscar protecció en una casa-refugi per a nenes.

El govern de Burkina Faso s'ha compromès a modificar la llei, però abans ha de garantir que aplica amb caràcter d'urgència reformes legals que assegurin la inscripció i verificació de tots els matrimonis, i establir en 18 anys l'edat mínima per al matrimoni per a totes les persones i així evitar el matrimoni infantil forçós.

Aquest és un punt crucial. El que passa a Burkina, a l'Afganistan i a tants altres països del món és que molts governs i institucions religioses o familiars no respecten el dret de les nenes a prendre les

Manifestació «El Meu Cos, els Meus Drets» al Nepal. © Amnistia Internacional.

seves pròpies decisions sobre els seus cossos, les seves vides i el seu futur: sigui qui sigui, visqui on visqui, les decisions que afectin el cos d'una dona i d'una nena pel que fa a sexualitat i reproducció haurien de ser seves.

No obstant això, a tot el món, passa justament el contrari. Moltes persones són perseguides per exercir aquest dret, i a moltes més se'ls impedeix totalment exercir-lo. Els governs intenten dictar a dones i nenes a qui poden besar, estimar, vestir-se, quan poden tenir fills i quants n'han de tenir.

Parlem, per tant, de drets sexuals i reproductius. El significat d'aquest dret és senzill; cadascú és lliure de decidir sobre el seu cos i inclou, entre altres, el dret d'obtenir informació precisa, l'accés a serveis de salut sexual i reproductiva, inclosos els de contracepció; triar si desitja casar-se, quan i amb qui; decidir si vol tenir fills i quants. Tot això s'hauria de poder decidir sense patir coaccions ni violència.

Un altre exemple. A Sierra Leone, des de l'abril de 2015, es prohibeix a les nenes embarassades anar a l'escola pública i presentar-se a les proves acadèmiques. Es vulnera així, el seu dret bàsic a l'educació.

A més, les nenes, com les dones, tenen dret a viure lliures de violència. La violència sexual, la mutilació genital femenina, els embarassos forçats, els avortaments forçats, l'esterilització forçada, els matrimonis forçats i precoços, són greus violacions d'aquests drets que afecten de manera desproporcionada les nenes al món.

Sovint s'han considerat els drets sexuals i reproductius com drets de segona, i cal afirmar amb contundència que poder decidir sobre la nostra salut, el nostre cos i la nostra vida sexual, siguis home o dona, nen o nena, és un dret humà. Són les normes internacionals de drets humans les que així ho assenyalen.

El que passa és que a molts països, aquestes decisions sovint estan controlades per l'estat, per pro-

fessionals mèdics, per institucions religioses o l'entorn familiar i comunitari, que fan ús de lleis per controlar-les. Al final, a moltes persones se'ls impedeix per complet decidir sobre els seus drets sexuals i reproductius. Si això ja és greu, les conseqüències d'aquest control sobre les nenes són doblement greus perquè són més vulnerables a aquest tipus de pressions.

Influir en el debat global sobre aquestes qüestions és decisiu, donades les constants mesures regressives adoptades per alguns estats per restringir els drets sexuals i reproductius. Aquest és un dels objectius de la campanya global "El meu cos, els meus drets" que durant dos anys ha centrat algunes de les principals activitats d'Amnistia Internacional a tot el món.

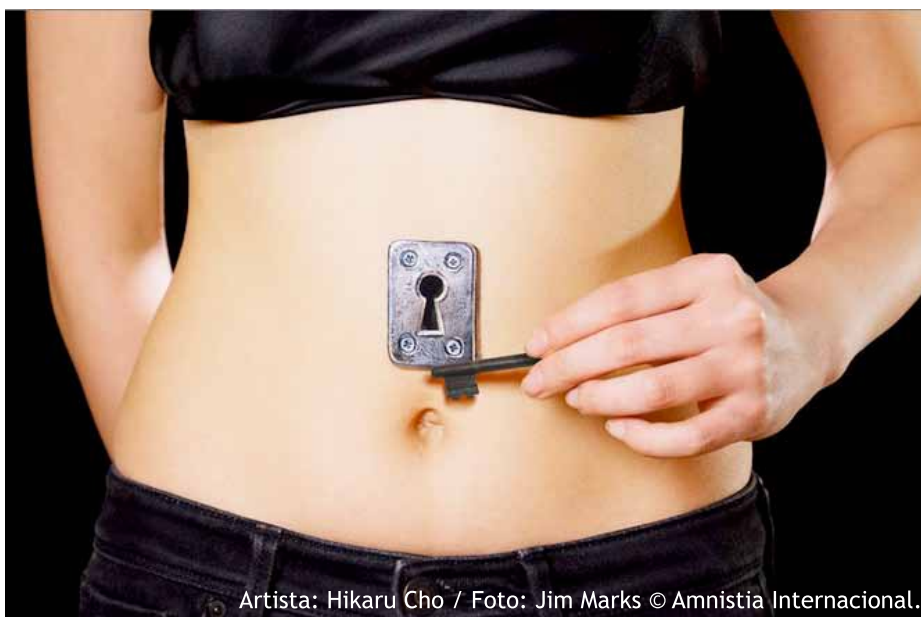
Posem més exemples per entendre que la situació actual és inacceptable. A tot el món han patit una agressió sexual 150 milions de nenes menors de 18 anys. Tots els anys donen a llum 14 milions d'adolescents, a causa principalment de relacions sexuals forçoses i embarassos no desitjats, sovint en l'àmbit intrafamiliar.

En zones de comunitats rurals del Nepal, on moltes nenes són obligades a casar-se malgrat la seva curta edat, més de mig milió de dones pateixen una extenuant malaltia coneguda com a prolapse uterí o

"caiguda de l'úter", a causa dels embarassos consecutius i del dur treball que realitzen.

La Khumeni viu en una d'aquestes comunitats nepaleses. Tenia 15 anys quan els seus pares van decidir que havia arribat el moment que es casés. Ha tingut 10 embarassos, i sempre l'han portat a l'estable de les vaques per donar a llum. Embarassada, ha hagut de transportar càrregues pesades, i de vegades amb prou feines ha tingut una setmana de descans després de donar a llum. Com a conseqüència d'això, va començar a patir prolapse uterí, o "caiguda de l'úter", però la van tenir vuit anys sense tractament quirúrgic.

És increïble que en ple segle XXI hi hagi països que consenten el matrimoni prematur i la violació conjugal amb aquestes conseqüències tan nefastes per a la vida de nenes i dones. Els estats han de ser conscients del problema i tenir voluntat d'esmena: cal adoptar mesures positives, fet que suposa no només anul·lar les lleis opressives i que vulneren drets fonamentals i són contràries a les lleis internacionals de drets humans, sinó també promoure activament i protegir els drets sexuals i reproductius; proporcionar informació, educació i serveis, i posar fi a la impunitat de la violència sexual.

Artista: Hikaru Cho / Foto: Jim Marks © Amnistia Internacional.

Evolució i paper dels nens i nenes soldat en els conflictes armats

Ainhoa Ruiz Benedicto, investigadora del Centre Delàs d'Estudis per la Pau

Els nens i nenes soldats suposen una de les cares més terribles dels conflictes armats. Sense tenir dades exactes, Unicef calcula que hi ha uns 300.000 a tot el món, en un total de 20 països: Afganistan, Colòmbia, l'Iraq, Líban, Nigèria, Síria, Somàlia, Sudan i Iemen són alguns ells¹. L'organització de les Nacions Unides per a la infància també defineix com nens i nenes soldat a aquells menors de 18 anys que hagin estat reclutats per una força bel·ligerant, hagin o no hagin portat armes, ja que són reclutats per a realitzar tot tipus de tasques com a espies, combatents, sentinelles o esclaus sexuals. En casos més recents també estan sent utilitzats com bombes per part de grups terroristes com Boko Haram a Nigèria. La franja d'edat d'integració dels nens en guerrilles i exèrcits va dels 5 als 15 anys.

Històricament i en diverses cultures tradicionals, la participació dels infants en les guerres s'ha donat o ha pres diferents formes, en algunes cultures no s'ha permès als nens participar de la guerra fins a 3 o 4 anys després de la pubertat, encara que sí podien ser ensinistrats i servir com a portadors d'armes dels considerats adults com, per exemple, durant

l'Edat Mitjana. Quan no se'ls ha permès participar ha estat més per raons de tipus pragmàtiques que ètiques, ja que la força per manejar les armes i per a resistir la guerra s'ha considerat pròpia d'homes adults.

Al començament d'aquest segle ja tenim constància de l'ús de nens soldats, tant en la Primera com en la Segona Guerra Mundial. Durant la II Guerra l'exèrcit alemany integra als seus joves a la guerra davant la imminent victòria dels aliats, la desesperació requeria de l'ampliació d'efectius, fossin de l'edat que fossin, en un desesperat intent de salvar el III Reich de la destrucció, cosa que també va fer l'imperi japonès. Molts nens també van formar part de les resistències que van sorgir a Europa per combatre la invasió nazi, eren utilitzats principalment en tasques d'espionatge i sabotatge. Molts s'allistaven voluntàriament, probablement altament influenciats per l'aparell de propaganda desplegat per totes les parts.

Són diversos fenòmens els que fan que es produeixi un canvi notable en la percepció social que es té dels nens i nenes soldat. D'una banda, el nivell de destrucció sense precedents de les dues Guerres Mundials, que produiran

grans canvis polítics i socials sobre la guerra que portaran a la comunitat internacional a l'actualització i ampliació dels Convenis de Ginebra l'any 1949, on els seus Protocols addicionals (1977) estipulen per als nens i nenes una protecció especial, dret que no perden encara que pertanyin a alguna de les parts bel·ligerants².

De l'altra, el desenvolupament dels mitjans de comunicació, que dotaran d'un major coneixement a les societats modernes sobre les brutalitats que generen les guerres encara que passin a l'altra punta del món. Fet lligat al desenvolupament de moviments pacifistes i antimilitaristes que sorgeixen al llarg de tot el segle XX, que es refermen durant la segona meitat, que negaran la guerra com a instrument de resolució de conflictes i l'assenyalaran com a una eina de poder i opressió. S'expandeix una visió crítica cap a la guerra i especialment cap a la participació de menors en ella.

Finalment, serà l'estabilitat del model d'Estat-nació modern durant el segle XX, que en la teoria s'erigeix com a garant i protector de la societat i els seus membres, entre els quals es troben els nens i nenes, dels quals ha d'assegurar el seu benestar, entre les garanties per a la seva protecció es requereix que no siguin integrats en l'exèrcit fins a la majoria d'edat legal. Aquest paper de l'Estat modern no ha evitat que en molts conflictes entre Estats-nació consolidats s'utilitzin nens soldat, tot i que són les guerrilles i paramilitars els principals responsables de reclutar menors.

Encara que cap d'aquests tres fenòmens ha evitat que se segueixin utilitzant nens soldats en les guerres actuals, sí que ha ajudat a generar un consens internacional sobre el paper dels nens en les guerres, com a col·lectiu que ha de ser protegit i amb dret a no ser reclutat, ni utilitzat per a la guerra ni els conflictes armats.

¹ UNICEF, Niños y niñas soldado. Febrer, 2015 [Disponible a] <http://www.unicef.es/actualidad-documentacion/publicaciones/ninos-y-ninas-soldado>

² Comité Internacional de la Cruz Roja Servicio de asesoramiento en Derecho Internacional Humanitario [Disponible a] <https://www.icrc.org/spa/assets/files/other/ninos.pdf>

Parlar de nens soldats també requereix reflexionar sobre el paper que tenen els menors en la seva societat, el seu paper en la guerra, els factors de reclutament i aprofundir en les seves causes, entre les quals es troba la pobresa, la inseguretat social i alimentària i les lluites de poder dels diferents grups armats.

Les qüestions materials en què viuen els menors són determinants a l'hora de facilitar el reclutament. Aquells que han perdut el seu primer cercle de protecció, és a dir, la seva família i la seva comunitat, o venen de famílies o comunitats desestructurades, seran més fàcils de reclutar. Poden veure els grups paramilitars i exèrcits com una versió de la comunitat, en aquest cas armada, a la qual perceben com un segon cercle de protecció, un cop perdut el primer, o si el primer no proporciona la seguretat que el menor requereix. El sentiment de seguretat es troba reforçat mitjançant el mite de les armes, que es converteixen en una realitat quan a la zona es troben diversos grups enfrontats i, per tant, pertànyer a un grup armat i tenir una arma proporciona protecció tant a nivell psicològic com físic.

Al mateix temps entrar en un grup armat significa ser proveït de recursos bàsics, com menjar, allotjament i fins i tot tenir un sou. Això passa tant de forma informal, accedint a un escamot o grup paramilitar, com formal, entrant en l'exèrcit regular de l'Estat, ja que aquests prometen un sou i unes condicions estables que potser l'Estat no proporciona per altres vies de protecció als menors. Per als grups paramilitars, guerrilles i exèrcits, tots aquests factors, que tenen molt a veure amb la situació política i social de l'Estat i la protecció que aquest pot o està disposat a proporcionar a la societat en el seu conjunt, i als menors en particular, poden ser, i normalment així és, usats en benefici seu.

Els menors acaben convertint-se en una arma en si mateixos, amb menor capacitat per jutjar i calibrar les ordres, sense un desenvolupament vital suficient com per qüestionar l'ètica dels fets que se'ls planteja realitzar o amb una moral ja deformada per la violència. Es troben en un major estat d'indefensió ja que han estat desposseïts pels grups armats, o per la mateixa situació estructural de l'Estat, del seu cercle de protecció i dels seus drets propis com a menor i com a agent social, passant a adquirir un valor en la societat pel paper que desenvolupen en la guerra.

L'impacte arriba a nivells psicològics profunds, ja que el desenvolupament personal és anul·lat per ser instrumentalitzat com a una valuosa eina de guerra. L'evolució dels nens i nenes soldats es fa a través de la violència, havent d'afrontar sentiments que molts adults difícilment serien capaços de gestionar. El valor social que senten que tenen, ja debilitat pel seu paper com a agents de violència, s'anul·la completament quan són utilitzats amb fins sexuals, activitat que va lligada a l'esclavitud i l'explotació, el que fa que la seva recuperació i reintegració sigui molt més complexa del que ja de per si és.

És important parlar també de l'ús dels nens al terrorisme actual, un fenomen que cada vegada és més comú. Són convertits en nens i nenes bomba, o utilitzats per passar armes i explosius de contraban. Aquests ja van ser utilitzats pels Tàmils a Sri Lanka, encara són utilitzats per guerrilles colombianes i per Al-Qaeda o Boko Haram a Nigèria entre d'altres. La instrumentalització aquí és encara més radical, són directament utilitzats com a armes per les característiques que li són pròpies com a menor: no oferir resistència i una voluntat més mal·leable, un nivell més baix de sospita cap a un nen o nena, i que probablement té menys possibilitats d'entendre i qüestionar el que està passant.

Les raons per rebutjar la utilització de menors per fer la guerra van fins i tot més enllà de legislacions i codis ètics socials, és un fet que té un enorme impacte en el desenvolupament futur del país, ja que suposa generacions completes que hauran de superar els traumes de la violència, que han perdut la seva escolarització i que necessitaran anys per poder assolir nivells normals de vida i

començar a construir i crear en el seu entorn. El reclutament de menors suposa un deute en el capital social d'un país, que es veurà estancat amb greus conseqüències socials i econòmiques. Els exèrcits regulars i els grups paramilitars estan hipotecant a la societat quan utilitzen menors en el conflicte.

Hi ha una qüestió final que va més enllà quan parlem del reclutament. Avui dia el reclutament legal obligatori en molts països s'estableix d'acord a una barrera d'edat que, un cop traspassada, ens diu que aquesta persona ja està preparada per participar en un conflicte armat, fet que és, si més no, qüestionable. Resulta difícil poder dir quan una persona està realment preparada per afrontar la guerra, si no és per voluntat pròpia i, tot i així, com hem vist, la voluntat es pot veure modulada pels factors externs d'inseguretat, comunitat, pertinença, situació material, propaganda i adoctrinament. El que sí podem afirmar és que com més petita és la persona, menys capacitat tindrà per saber el que està escollint, o més possibilitats tindrà de veure l'exèrcit com a una salvació o una necessitat de pertinença i de protecció. Per tant, ni els factors d'edat, ni de la voluntat són realment una justificació en aquells països on s'estableix una edat legal per al reclutament obligatori.

En qualsevol cas, el que és indubtable és que hem de protegir els menors de desenvolupar-se en un entorn de violència i d'ús de les armes, ja que són un col·lectiu amb drets propis al que s'ha de garantir el seu veritable valor social i el seu benestar, i que cal construir i millorar el seu entorn representant el canvi que moltes societats necessiten i el nostre propi futur.

Adéu a la infantesa

Muriel Giménez
Periodista

Era a mitjan dels 80 quan Louis Malle narrava a través del seu alter ego: “han passat més de quaranta anys, però, fins el dia de la meua mort recordaré cada segon d’aquell matí de gener”. Malle iniciava així el seu film més personal i autobiogràfic, sobre un intens record d’infantesa: l’entranyable amiatat amb un nen jueu ocultat pels capellans en un internat catòlic francès durant l’ocupació nazi de França.

a col·lectiu més vulnerable, en pateixen, conseqüentment també, les pitjors conseqüències i de manera ben diversa.

Adiós, muchachos (Louis Malle, 1987) és un film delicadament narrat, ple de matisos, tendre i cru a la vegada, que exposa el perill que corren molts infants al món, i al llarg de la història, davant situacions anòmales. Sigui davant la guerra, la violència i la xenofòbia, però també davant la pobresa, les catàstrofes naturals o les desigualtats, les ferides es fan més visibles a la pell dels infants, que, com

Per a molts infants, viure en aquestes condicions és un adéu prematur a la infantesa, la pèrdua total de la innocència. Com l’infant que es passeja sol pel Berlín devastat per les bombes a *Alemania año zero* (Roberto Rossellini, 1948), trobant-se amb joves delinqüents, orfes que es prostitueixen per sobreviure, pedòfils i tot un món en què impera una total desprotecció cap el menor. O les protagonistes de *In Bloom* (Nana Ekvitishvili, 2013) que retrata la història d’inseguretat i desamparament de dues amigues adolescents a Tbilisi (Geòrgia) al 1992, en una regió submergida en una guerra civil. En aquest context, elles, com a infants i com a dones, són víctimes de l’alcoholisme dels seus pares, del racismament i de la violència, però també del rapte i del matrimoni forçós.

L’infant és també la gran

víctima a les re-reguardes, en els camps de refugiats, com els infants del kurdista iraqià de *Las tortugas también vuelan* (Bahman Ghobadi, 2002): nens mutilats, des-

separats, a mercè dels abusos dels adults i un blanc fàcil per a les bombes. Una de les grandeses d’aquest film és també fer palesa l’absència d’adults que tinguin cura d’aquesta comunitat d’infants. Són només nens i nenes que subsisteixen sols i que intenten sobreviure a les condicions extremes que els porta l’horror. Perquè hi ha coses que un infant mai hauria de viure.

En aquest sentit, sobre els efectes en la salut mental dels infants que pateixen aquestes situacions adverses, especialment en una època de creixement i formació del ésser humà, és el tema del documental *Caure del niu* (Susanna Barranco, 2015), que retrata, a través de diversos testimonis, com viuen els infants emigrants que han de deixar casa seva, moltes vegades sols, i començar una nova vida a un lloc completament estrany.

Les víctimes de guerres invisibles

De vegades els conflictes o les guerres no són palpables. Hi ha una guerra invisible, silenciosa, però igualment real que és la marginació dels infants en algunes grans ciutats del planeta, com al Medellín de finals de segle XX, amb el retrat d’un grup de nens que viuen al carrer, a *La vendedora de rosas* (Victor Gaviria, 1998). La crònica és especialment crua, però no només pel què narra, sinó

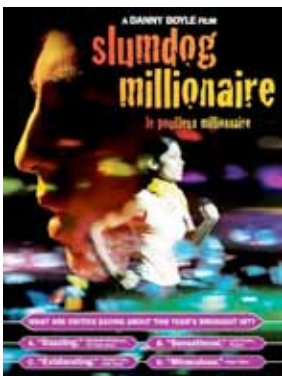
perquè està rodada amb el màxim realisme possible, tenint en compte que els actors eren veritables nens del carrer, alguns dels quals van morir poc després de la filmació víctimes de la mateixa violència, drogoaddicció i prostitució que denunciava la pel·lícula.

Ciudad de Dios

Una situació similar és la retratada a *Ciudad de Dios* (Fernando Meirelles, 2002). El film descriu la vida dels nens a una de les favelas més violentes de Rio de Janeiro des

de finals dels anys 60 fins a principis dels anys 80 del segle XX. Un dels aspectes més xocants de la pel·lícula brasilera és la concepció de la mort entre els infants, banalitzada completament, tant acostumats a ella, que són capaços de creuar qualsevol línia amb absoluta amoralitat.

Però no cal anar a Llatinoamèrica, ni a la Nova Dheli de la famosa *Slumdog Millionaire* (Daniel Boyle, 2008): els infants que neixen en condicions de marginació, una forma més de violència, i en són grans víctimes, ho trobem també a *Barrio* (Fernando León de Aranoa, 1998) o a *El Bola* (Acheró Mañas, 2000), i molt especialment és una constant en el realisme britànic i en el

cinema del seu màxim exponent, Ken Loach. El recent guanyador de la Palma d'Or de Cannes per *I, Daniel Blake* (2016), va sigmar

fa més d'una dècada la colpadora *Felices dieciséis* (2002), una ironia de títol si es té en compte el drama d'un adolescent atrapat en un suburbi del qual no en pot sortir, víctima més vulnerable d'una família marginal i desestructurada i somiant amb un món millor que el portarà a perdre la innocència irreversiblement. Sortosament, Loach també ofereix mirades sobre els nens i joves de suburbis amb algun somriure i brins d'esperança, com la

comèdia *La parte de los Angeles* (2012), que va passar injustament inadvertida com a obra menor de Loach, acostumats al melodrama. I és que encara se'ns fa difícil concebre el cinema compromès sense formats que n'explotin la seva duresa.

Sense dret a l'educació

Els fills i les filles de les prostitutes que treballen al barri roig de Calcuta, a la Índia, neixen i creixen sabent que el seu destí és el de les seves mares, sense possibilitat d'un altre futur. No reben educació i ajuden en les tasques de casa i del negoci fins que tenen prou edat per donar servei. Aquesta és la realitat reflectida en el documental, guardonat amb l'Oscar al 2004, *Los Niños del Barrio Rojo* (Zana Briski i Ross Kauffman, 2004) que relata l'experiència de la immersió de la fotògrafa an-

glesa Zana Briski en aquest barri.

Però l'educació que ens sembla tant òbvia als països occidentals, malgrat les deficiències educatives per dificultats socials que ens mostra *La clase* (Laurent Cantet, 2008) i *Hoy empieza todo* (Bertrand Tavernier, 1999), és una odissea per a molts infants al món. Ho veiem a *Camino a la Escuela* (Pascal Plisson, 2013) que planteja la pregunta de quants quilòmetres han de fer alguns infants de la Índia, el Marroc, Argentina o Kènia per rebre una educació. Un simple acte que per a molts és una llarga odissea diària.

Camino a la Escuela

Mustang o el matrimoni infantil

Quan es va estrenar aquest film de Deniz Gamze Ergüven ara fa un any, la crítica va comparar-la, i amb certa lògica, a *Las vírgenes Suicidas* (Sofia Coppola, 1999), per l'ambient repressor i autoritari, al qual es veuen bolcades un grup de cinc germanes davant unes normes estrictes i opressores, com també per l'estètica gairebé onírica i naïf.

Però, a diferència de la pel·lícula de Coppola, la guanyadora del premi Goya a la millor pel·lícula europea, i guardonada per l'acadèmia de cinema europeu, se situa en l'actualitat, en un petit poble del nord de Turquia, on cinc germanes orfes, d'entre 12 i 16 anys, són obligades a un matrimoni concertat per tal d'evitar les males llegendes sobre el seu comportament.

Una vegada més, el pecat està en els ulls dels altres, dels veïns, guiats per un estricte codi cultural i religiós de la comunitat, que veuen la immoralitat en el joc innocent de les nenes amb uns joves del poble. I les nenes esdevenen així les principals víctimes de la seva societat, obligades a casar-se forçosament per matrimonis pactats i sense capacitat de fugir-ne.

Malgrat la dificultat de tenir dades exactes, ja que moltes d'aquestes pràctiques no són públiques, segons dades d'Unicef, més de 60 milions de nenes al món són obligades a casar-se abans dels 18 anys, i algunes d'elles fins i tot abans de la pubertat. Això implica, també, l'abandonament de l'educació i, en alguns casos, els abusos i els maltractaments.

Activitats de la Lliga

“Experiències de Cooperació a l'Amazònia, una reflexió interdisciplinària”

Aquest va ser el títol que va presidir el curs que en Jorge Vélez, l'expert del nostre projecte a la selva amazònica peruana, a Yurimaguas, va impartir a la Facultat d'Antropologia de la UAB.

El curs va tenir lloc el 29 de febrer i la taula va ser compartida amb les antropòlogues Montserrat Ventura, Mònica Martínez i Mireia Campaner, així com amb la metgessa belga Véronique Tellier, vinculada, com en Jorge Vélez, a l'Associació “Unidos por la Amazonía”.

Durant la seva estada, en Jorge va intercanviar informació sobre el projecte que gestiona amb les persones responsables de la Lliga i va ser entrevistat per diversos mitjans de comunicació.

Setmana del Dia internacional de la dona

Al voltant del 8 de març, Dia internacional de la dona, la Lliga va organitzar diferents actes per reivindicar el paper de la dona.

El mateix dia 8 de març es va projectar a l'espai Àgora del centre cívic Sant Oleguer el documental *Uchungu na tumaini, crònica del dolor i l'esperança* sobre la violència sexual a l'est del Congo, una zona de conflicte de llarga durada. La projecció formava part del minicicle “*Veus de dones*”, organitzat juntament amb el Cineclub Sabadell.

El dimecres, 9 de març, la Lliga va col·laborar amb l'Espai de dones en la conferència Sabadell i les dones a càrrec de l'historiador Marc Mesures a l'Auditori de Cal Balsach. La xerrada va aprofundir en la figura de la mestra i sindicalista Isabel Vilà i parlà també de les mares de la plaça de maig.

El dijous, 10 de març, es va fer la taula rodona *Les dones i la ciutat* organitzada per la Lliga i la Fundació Bosch i Cardellach. Les diferents intervencions van anar teixint un retrat del paper de la dona a la nostra ciutat al llarg dels segles XIX i XX. Les intervencions van anar a càrrec de Joana Soler, presidenta de Joventuts Musicals de Sabadell, Virgínia Domínguez, doctora en antropologia social, Josep Alavedra, historiador i Isabel Vega, arquitecta.

El projecte dones promotores de pau es visualitza

Durant la segona setmana del mes d'abril, la Lliga va organitzar diferents actes en el marc d'aquest

projecte. Cal destacar l'acte *La participació de les dones en els processos de pau* fet a Sabadell, l'acte *Vides inacabades*, sobre les desaparicions forçades al Caucas Nord i a Colòmbia i els *Espais de Diàleg*, ambdós fets a Barcelona.

L'acte realitzat al Casal Pere Quart de Sabadell es va analitzar el compliment de la resolució 1325 del Consell de Seguretat de Nacions Unides, aprovada l'any 2000 amb la voluntat de promoure una agenda pública sobre dones, pau i seguretat. A l'acte van participar dones activistes d'origens i contextos geogràfics diferents: Colòmbia, RD del Congo i Síria.

Al Pati Llimona de Barcelona es va estrenar el documental *Vides inacabades*, sobre desaparicions forçades al Caucas Nord, gravat el mes de gener a Txetxènia i al Daguestan. L'acte va comptar amb les intervencions i testimonis de Svetlana Issàeva, Mares del Daguestan, i Luz Marina Bernal, *Madres de Soacha*. L'acte va comptar amb la participació de Rafael Grasa, president de l'ICIP, entitat que, amb l'ACCD va donar suport al programa.

Durant la mateixa setmana, les congoleeses Mado Chideka i Stella Kitoga, la daguestanesa, Svetlana Issàeva, i la colombiana, Luz Marina Bernal, van participar en diversos actes de debat, de presència amb parlamentaris catalans i entrevistes a diversos mitjans de comunicació.

L'ÍNDIA: Ahir i avui

CONFERÈNCIES	
06 abril 2016	Diversitat cultural i globalisme religiós. Agusti Paniker, Antoni Argente
12 abril 2016	La societat de castes. Agusti Paniker
18 abril 2016	El xamú i el hinduisme: ètica política i social al segle XIX. Artur Domínguez
24 abril 2016	Gandhi, un revolucionari diferent. Artur Domínguez
30 abril 2016	El sud-est de l'Índia - Pakistan. Enric Prat, Ferran Domínguez, professor de Ciència Política UNED
10 maig 2016	Democràcia i desparxats socials. Enric Prat
17 maig 2016	El federalisme a l'Índia. Enric Prat, Ferran Domínguez, professor de Ciència Política, UAB
24 maig 2016	Moviments socials i política a l'Índia. Artur Domínguez
ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES	
15 abril 2016	Taller de contes: "El mur, un conte de l'Índia" Grup de Contes solidaris de la Lliga. 18h a 20h i a més de 18 anys + 12 h.
15 maig 2016	Documental tertúlia: "De mujer a mujer" Montse Olla. Mòdul Fundació Vicente Ferrer

LLOC: AUDITORI BIBLIOTECA VAPOR BADIA (C/El Vapori-Plaça Centre Sabadell)
HORA: 19 h.
Inscripcions i més informació a info@retxepobles.org (Begoña Álvarez) o info@retxepobles.org (Cristina García)

de la xerrada prèvia al concurs de contraportades que cada any compartim amb els alumnes de batxillerat de l'institut. I la segona, dins la setmana de la Diada de sant Jordi, la xerrada va ser extensiva als dos darrers cursos de l'ESO, i vam comptar amb la col·laboració d'una representant de la Plataforma Stop Mare Mortum i un altre de l'SCAI (Servei Ciutadà d'Acollida a l'Immigrant de Sabadell).

Una mirada a les revolucions d'ahir i d'avui i el V curs de Filosofia per la Pau

Del 3 de febrer a l'1 de maig la Lliga va participar en aquest cicle, juntament amb l'Alliance Française de Sabadell i Cineclub Sabadell.

En el decurs de sis sessions es van abordar les revolucions francesa, mexicana i russa, així com els moviments del 15-M o les primaveres àrabs. La majoria de les sessions van ser precedides de la projecció d'una pel·lícula.

L'Índia, ahir i avui

Aquest va ser el títol que va donar nom al curs que vam celebrar a l'auditori de la Biblioteca del Vapor Badia des del 5 d'abril fins al 24 de maig. Va consistir en 8 sessions d'acostament a la realitat d'aquell subcontinent asiàtic, avui una economia emergent, malgrat les grans diferències socials que hi conviuen. Les ponències van ser desenvolupades per l'Agustí Paniker, l'Artur Domínguez, l'Enric Prat i el Joan Bortella.

I també es va celebrar una sessió de contes solidaris a càrrec del Taller de Contes de la Lliga i d'un documental-tertúlia a càrrec de Montserrat Ortiz de la Fundació Vicente Ferrer.

Xerrades a l'IES Ferran Casablancas sobre la crisi dels refugiats

L'1 i el 20 d'abril vam participar en sengles xerrades a l'IES Ferran Casablancas sobre la crisi dels refugiats. La primera va ser amb motiu

I a Santa Coloma de Gramenet es va desenvolupar amb gran assistència de públic el V curs de Filosofia per la Pau, sota el títol " Murs a l'Europa del segle XXI" entre el 8 de febrer i el 14 de març al Centre de Mas Fonollar.

Contraportades participants en el concurs que cada any promovem la Lliga dels Drets dels Pobles i l'equip docent de l'IES Ferran Casablanca de Sabadell entre els alumnes de 2n de batxillerat. Els tres primers premis seran publicats a les contraportades de la revista trimestral, Papers, de la nostra entitat. El primer premi ja apareix en el present número.

El concurs està concebut com a una eina de sensibilització de l'alumnat respecte als valors essencials de l'ésser humà i a les qüestions bàsiques de convivència (pau, solidaritat, tolerància, dignitat, estima, ció,...) que ens fan caminar cap a un món millor.

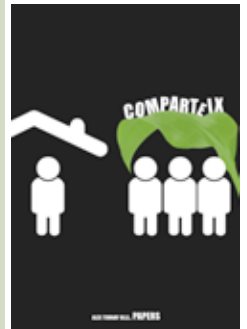
1r. premi:
Viena Boedo

2n. premi:
Carla Borrell

3r. premi: Miroslav
Moran Misut

Alex Tornay

Arnau Jorba

Berta Carretero

Laia Hinojosa

Laura Ruiz

Elisabet Girbau

Nuria Valls

Quim Castany

Laia Capdevila

Laura Ruiz

Marc Tresserras

Olivia Salas

Meritxell Bertran

Claudia Nicolás

Roger Rimblas

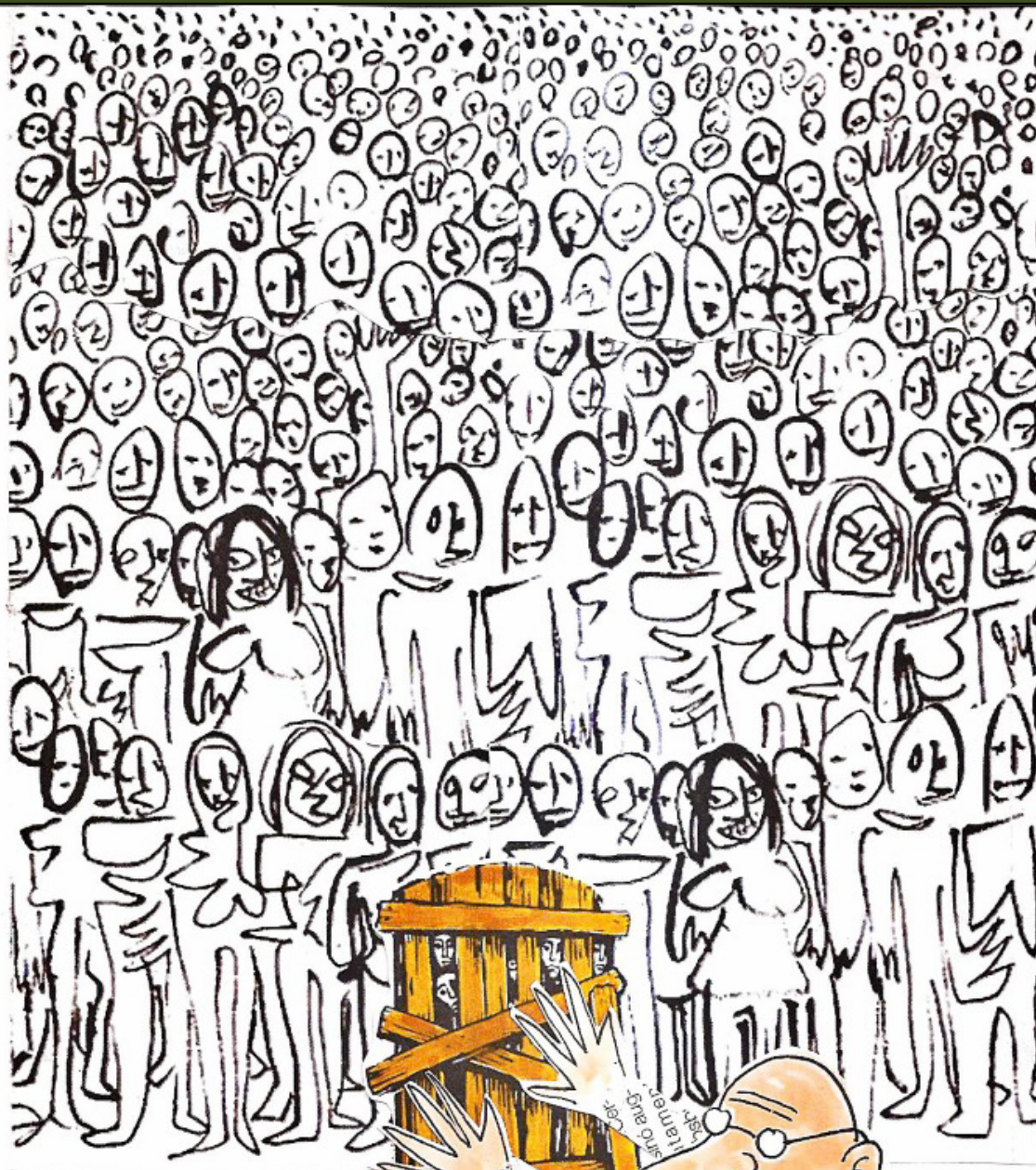

Eva Mateo

Luis Avilez

El concurs es la plasmació gràfica del tema escollit i debatut a priori a la classe i que aquest any girava al voltant de la greu situació que estan patint els refugiats i immigrants que busquen refugi o acolliment a Europa, degut al comportament criminal de les autoritats dels Estats que en formen part.

Perquè tot sigui
una mica més fàcil.

**LLIGA DELS DRETS
DELS POBLES**
G-58.267.097

C/. Sant Isidre, 140 - 08208 Sabadell -
Tel. 93 723 71 02
info@dretsdelspobles.org